

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія з видавничої справи, культури та української філології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О. Б. Жильцов
«04» 09 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Галузь знань 0101 Педагогічна освіта
Спеціальність 5.01010201 Початкова освіта

Київ – 2017 рік

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Методика навчання української мови» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста галузі 0101 Педагогічна освіта, спеціальності 5.01010201 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення і опанування майбутніми вчителями шкільних програм і підручників з рідної мови, розуміння закономірностей формування знань, умінь і навичок молодших школярів у галузі мови, оволодіння студентами методикою формування в учнів системи початкових уявлень і понять з фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису, прийомами ознайомлення школярів з найважливішими нормами української літературної мови та правопису і здійснення на цій основі мовленнєвого розвитку дітей, підвищення їхньої мовленнєвої культури.

Міждисциплінарні зв'язки: психолого-педагогічні науки; основи філософських знань (філософія, релігієзнавство); мовознавство; літературознавство; українознавство.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Методика викладання української мови як педагогічна наука. Методика навчання грамоти. Методика розвитку мовлення.
2. Методика роботи над елементами лексикології, фонетико-графічного матеріалу, синтаксису, орфоєпії, морфемної будови слова.
3. Методика вивчення граматики, орфографічного матеріалу.
4. Методика класного та позакласного читання.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі» є обсяг знань, якими повинен оволодіти молодший спеціаліст відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі».

Завдання методики української мови як навчального курсу – опанування майбутніми вчителями шкільних програм і підручників з рідної мови, розуміння закономірностей формування знань, умінь і навичок молодших школярів у галузі мови, оволодіння студентами методикою формування в учнів системи початкових уявлень і понять з фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису, прийомами ознайомлення школярів з найважливішими нормами української літературної мови та правопису і здійснення на цій основі мовленнєвого розвитку дітей, підвищення їхньої мовленнєвої культури.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти компетентностями:

- знати зміст та вимоги програми з української мови для учнів 1 - 4 класів у відповідності з вимогами Державного стандарту освіти; особливості змісту підручників з української мови та читання нового покоління; методи та прийоми навчання молодших школярів української мови та читання, виховання

та розвитку особистості учня, високої культури мовлення; форми планування та проведення уроків різних типів;

- застосовувати в навчальному процесі досягнення сучасної методики навчання української мови, узагальнений передовий практичний досвід;

- дотримуватися високого естетичного рівня класних та позакласних занять і з мови, і з літератури, високого рівня пізнавальних інтересів та мотивації навчання, орієнтації на високі класичні зразки, на творчу діяльність дітей, на зв'язок мовних занять з іншими предметами;

- характеризувати науково обґрунтовані і підтверджені досвідом принципи, методи і прийоми мовних явищ;

- орієнтуватися у методах та прийомах навчання грамоти, оптимально поєднуючи їх для досягнення поставленої мети у роботі з дітьми;

- формувати поняття про звуки мовлення, склад слова, наголос, речення, висловлювання;

- застосовувати прийоми звукового аналізу та синтезу;

- правильно формувати тему і мету уроків з рідної мови та читання;

- оптимально поєднувати прийоми роботи для удосконалення техніки читання школярів;

- співвідносити зміст навчання з програмними вимогами загальноосвітньої школи щодо розвитку мовлення молодших школярів;

- володіти прийомами розкриття лексичного значення слів;

- добирати тексти для переказу згідно до вимог програми;

- проводити колективну, індивідуальну, групову форми навчання у роботі над вивченням елементів фонетики у взаємозв'язку з орфоepією та графікою;

- пояснювати роль морфеми у вираженні лексичного та граматичного значення слів;

- виявляти труднощі в засвоєнні граматичних понять;

- керуватися лінійно-концентричним принципом у вивченні частин мови за програмою початкової школи;

- забезпечувати розуміння учнями повного та часткового морфологічного розбору;

- виробляти та закріплювати в учнів елементарні пунктуаційні навички;

- створювати проблемні ситуації на матеріалі орфографічних тем;

- складати плани-конспекти уроків з рідної мови та читання;

- використовувати на уроках класного читання ефективні прийоми роботи, спрямовані на удосконалення виразності, правильності, свідомості, темпу читання;

- розвивати пізнавальний інтерес і творчі здібності учнів;

- аналізувати зображувальні засоби та особливості мови персонажів у єдності з розкриттям змісту та оцінкою поведінки героїв;

- будувати питання для літературної вікторини, спрямовані на удосконалення вміння зіставляти, порівнювати, знаходити причинові зв'язки між описуваними подіями.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методика викладання української мови як педагогічна наука. Методика навчання грамоти. Методика розвитку мовлення.

Методика української мови в початкових класах як окрема навчальна дисципліна

Предмет і завдання курсу. Основні розділи курсу, їхня зумовленість змістом, завдання рідної мови як навчальної дисципліни в системі занять у початкових класах. Зв'язок методики викладання української мови в початкових класах з іншими науками. Наукові основи побудови курсу методики викладання української мови в початкових класах. Джерела вивчення курсу методики викладання української мови в початкових класах. Основна література, її структурні компоненти, відомості про авторів, цільове призначення. Діючи підручники для початкової школи. Альтернативні підручники (спільні та відмінні підходи вчених до побудови підручників).

Методика навчання грамоти

Принципи побудови підручників з навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти, розроблений К. Д. Ушинським. Цінність методу, основні прийоми аналізу та синтезу. Удосконалення методу послідовниками К. Д. Ушинського. Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Основні періоди та етапи навчання грамоти за звуковим аналітико-синтетичним методом. Особливості добукварного періоду навчання грамоти, його основні завдання. Розвиток усного мовлення – провідний принцип добукварного періоду навчання грамоти.

Наукове пояснення фішок для побудови звукових і складових моделей слів. Зміст, структура і методика уроків мови в добукварний період навчання грамоти.

Види аналітико-синтетичних вправ на кожному етапі букварного періоду, методика їхнього проведення. Види словникових та словниково-логічних вправ, методика їхнього проведення. Методика роботи над реченням і зв'язним текстом у період навчання грамоти. Методика формування навичок безвідривного письма слів. Прийоми вироблення ритмічного письма. Структура і методика уроків читання у букварний період. Структура і методика уроків письма у букварний період. Завдання післябукварного періоду. Структура і методика уроків читання і письма в цей період навчання грамоти. Особливості уроків читання в післябукварний період. Удосконалення орфографічної уважності першокласників у післябукварний період навчання грамоти. Методика використання додаткових текстів для читання, удосконалення якості читання.

Методика розвитку мовлення молодших школярів, зв'язне мовлення

Програмні вимоги до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. З історії методів розвитку зв'язного мовлення. Основні напрями розвитку мовлення в початковій школі. Усне і писемне мовлення. Їхні спільні та відмінні

риси. Основні методи і прийоми формування в учнів елементарних уявлень про мову, виникнення мови, існування інших мов світу. Психолінгвістика як основа методики розвитку зв'язного мовлення. Загальне поняття про зв'язне мовлення. Переказ – складова частина розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Класифікація переказів. Методика поетапної підготовки до усного та письмового переказу. Шляхи підвищення самостійності та творчої активності учнів у роботі над переказами. Норми оцінювання переказу. Твір – складова система розвитку мовлення. Класифікація творів. Методика роботи над побудовою твору. Методика підготовки учнів до написання твору. Методика аналізу учнівських творів. Мовні помилки та шляхи їхнього подолання.

Методи навчання граматики. Вимоги до сучасного уроку мови

Лінгводидактична основа методики навчання молодших школярів рідної мови з урахуванням взаємозв'язку всіх її аспектів. Сучасні методи та прийоми вивчення мови в початкових класах. Проблемний підхід до вивчення мови в початкових класах. Принципи навчання української мови. Класифікація методів навчання. Урок як основна форма навчально-виховного процесу. Вимоги до сучасного уроку рідної мови.

Змістовий модуль 2. Методика роботи над елементами лексикології, фонетико-графічного матеріалу, синтаксису, орфоєпії, морфемної будови слова.

Методика роботи над елементами лексикології

Лінгводидактична основи формування україномовної особистості молодшого школяра. Джерела збагачення словникового запасу учнів. Система роботи над синонімами, антонімами, омонімами, багатозначними словами. Види вправ для усвідомлення та методика їхнього проведення. Методика підготовки учнів до усвідомлення походження різних груп лексики. Види етимологічних вправ, їхнє значення, дидактичне спрямування, методика проведення. Методика організації та проведення уроків, спрямованих на розвиток монологічного та діалогічного мовлення дітей.

Методика роботи над фонетико-графічним матеріалом, орфоєпією

Обсяг знань з фонетики та графіки для першокласників у період навчання грамоти. Методика повторення, поглиблення, узагальнення й систематизації фонетичних знань. Методика формування орфоєпічних знань на основі фонетики і графіки.

Методика роботи над синтаксисом

Значення знань із синтаксису в початкових класах. Речення як основна мовленнєва одиниця, складова зв'язного тексту. Вивчення типів речень за метою висловлювання та інтонацією. Робота над засвоєнням поняття «основа речення», «головні члени речення». Робота над засвоєнням синтаксичного зв'язку між членами речення. Вивчення однорідних членів речення. Ознайомлення зі складним реченням. Види вправ із синтаксису і пунктуації. Прийоми

формування стилістичних умінь і навичок у практичній мовленнєвій діяльності молодших школярів.

Методика вивчення морфемної будови слова

Значення і завдання роботи над морфемною будовою слова. Методика розкриття понять: споріднені слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс, спільнокореневі слова. Методика морфемного розбору слів, зв'язок із звуко-буквеним, орфографічним і словотворчим аналізом.

Змістовий модуль 3. Методика вивчення граматики, орфографічного матеріалу.

Методика вивчення орфографії

Соціальне значення оволодіння орфографією рідної мови. З історії розвитку методики навчання орфографії. Аналіз лінгвістичної природи орфограм. Опора методики навчання орфографії на принцип українського правопису. Дидактичні умови успішного засвоєння орфографії. Види орфографічних вправ, їхнє значення у формуванні правописних навичок школярів. Навчальні диктанти як важливий засіб формування в учнів орфографічного грамотного письма. Основні типи орфографічних помилок учнів на різних етапах навчання. Причини помилок, способи їхнього попередження.

Методика вивчення елементів граматики

Методика вивчення частин мови. Система вивчення іменника. Система вивчення прикметника. Система вивчення дієслова. Система вивчення займенника. Система вивчення прислівника. Система вивчення числівника. Система вивчення прийменника. Система вивчення сполучника.

Змістовий модуль 4. Методика класного та позакласного читання.

Методика класного читання

Читання як навчальний предмет, його завдання. Освітнє і виховне значення уроків читання. Завдання уроків класного читання. Види читання. Способи читання. Якості читання: свідоме, правильне, швидке, виразне. Уроки ознайомлення з новим твором. Встановлення ідейного змісту твору. Особливості вивчення творів різних жанрів. Методика опрацювання оповідань. Особливості роботи над казкою. Особливості роботи над байкою.

Особливості роботи над віршем. Особливості роботи над науково-пізнавальними статтями. Робота над малими фольклорними жанрами.

Методика позакласного читання

Позакласне читання як різновид предмета читання. Мета і завдання позакласного читання. Зв'язок позакласного читання з класним. Урок позакласного читання – основна форма керівництва самостійним дитячим читанням. Основний метод формування учнів-читачів. Підготовчий етап навчання. Уроки позакласного читання на початковому і основному етапах читання.

3. Рекомендована література

БАЗОВА

1. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364.

2. Методика викладання української мови: Навч. посібник / С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко та ін.; За ред. С. І. Дорошенка. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Вища шк., 1992. – 398.

3. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1 – 4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2011. – 392 с.

4. Навчальні програми. 4 клас : методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016 / 2017 навчальному році з коментарем провідних фахівців. – Х. : Вид-во «Ранок», 2016. – 192 с.

5. Навчальні програми. 3 клас : методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016 / 2017 навчальному році з коментарем провідних фахівців. – Х. : Вид-во «Ранок», 2016. – 192 с.

6. Навчальні програми. 2 клас : методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016 / 2017 навчальному році з коментарем провідних фахівців. – Х. : Вид-во «Ранок», 2016. – 192 с.

ДОПОМІЖНА

1. Вашуленко М. С. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. С. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.

2. Вашуленко М. С. Навчання грамоти в 1 класі.: Посіб. для вчителя. – К. : Освіта, 2002. – 176 с.

3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : Метод. посіб. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.

4. Вашуленко М. С. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик, О. І. Мельничайко / за ред. М. С. Вашуленка. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2015. – 192 с.

5. Захарійчук М. Д. Українська мова: підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун. – К. : Грамота, 2013. – 176 с.

6. Захарійчук М. Д., Науменко В. О. Буквар : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. – К. : Грамота, 2012. – 176 с.

7. Заяць Я. М., Вартабедян Л. В., Онишків О. П. Уроки рідної мови. 2 клас: Посіб. для вчителя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 296 с.

8. Заяць Я. М., Вартабедян Л. В., Онишків О. П. Уроки рідної мови. 3 клас: Посіб. для вчителя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 336 с.

9. Ігнатенко Т. Творчі завдання на уроках розвитку мовлення // Початкова школа. – 2006. – №2.

10. Прищепа К. С. Буквар / К. С. Прищепа, В. І. Колесниченко. – 3-тє вид. – К. : Генеза, 2010. – 175 с.

11. Резніченко Н. І. нестандартні уроки української мови в 2 класі // Початкове навчання та виховання. – 2006. – №2. – С.8 – 11.

12. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : Підручник для студентів початкових факультетів. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.

Інформаційні ресурси

www.slideshare.net/bilole1/ss-55852777

<http://subject.com.ua/textbook/mova/>

mon.gov.ua/content/Новини/2016/29/3-perelik-pochatkova-shkola-2015-2016.doc

<http://pidruchnyk.com.ua/29-ukrayinska-mova-zaharychuk-1-klas.html>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Методика викладання української мови» завершується складанням іспиту.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Практичні заняття, семінарські заняття, лабораторні заняття, тестування, модульний контроль знань, самостійна робота, індивідуальне навчально-дослідне завдання, ректорська контрольна робота.